

містять в собі зародки конфлікту, свідчать про те, що звичні поняття міжнародного права дещо не співпадають з реаліями міжнародного фінансового права.

Безумовно економічна і фінансова взаємозалежність держав не обов'язково має спричинити виникнення конфліктів компетенції. Уникнення суперечностей досягається, зокрема, шляхом визначення внутрішньодержавними фінансово-правовими нормами способів приведення в дію норм міжнародного фінансового права в середині даної держави. При цьому під "способом приведення до дії" норм міжнародного фінансового права розуміють способи виконання державою взятих на себе фінансових зобов'язань, форму перетворення міжнародної норми, що є обов'язковою для "держави в цілому", в норму національного закону, що є обов'язковим для фізичних і юридичних осіб відповідної держави.

Таким чином, система міжнародних фінансових відносин виступає в сучасних умовах об'єктом нормативного регулювання. Поряд з цим, розвиток міжнародних фінансових відносин змінює і урізноманітнює міжнародну нормативну систему, яка тісно пов'язана з внутрішньодержавним правом. В результаті формуються зародки глобальної правової системи, дослідження якої мають не тільки теоретичний, а й практичний характер, пов'язаний з формуванням і реалізацією в епоху глобалізації національних державних інтересів окремих країн.

Література:

1. Ровинський Е.А. К вопросу о предмете международного финансового права // Труды ВЮЗИ. - 1967. - Т.IX. - С. 22.
2. Ровенский Е.А. Международные финансовые отношения и их правовое регулирование // Советское государство и право. - 1965. - №2. - С. 62.
3. А.Т. Назаренко. О нормах правового регулирования международных финансовых отношений // Труды ВЮЗИ. - 1971. - Т.XIX, - С. 160.
4. Rendell Robert S/ International financial Law.L. Euromoney. - 1980. - P. 5.
5. Петрова Г.В. Взаимодействие норм российского финансового законодательства с международно-правовыми финансовыми нормами // Финансовый бизнес. - 1999. - №10. - С. 52.
6. Петрова Г.В. О приведении российского финансового законодательства в соответствие с международно-правовыми нормами // Журнал российского права. - . 2000. - №12. - С. 86.
7. Шумилов В.М. Международное экономическое право в эпоху глобализации. М.: Международные отношения, 2003. - С. 150.
8. Шумилов В.М. Некоторые вопросы теории и практики (международное экономическое право) // Московский журнал международного права. - 2000. - №3. - С. 137.
9. Международное публичное право. / Под.ред. К.А.Бекашева. – М.: Проспект, 2003. - С. 393.
10. Карро Д., Жуйар П. Международное экономическое право: Учебник / Пер. с француз. В.П.Серебренникова, В.М.Шумилова. – М.: Междунар. отношения, 2001. – С. 6.

УДК 331.55

ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

А.Г.Лизанець, М.Р.Галак*, 2005

Мукачівський технологічний інститут

У статті розкрито стан та напрямки трудових міграційних процесів в Україні загалом та Закарпатській області зокрема, виділено та зроблено спробу систематизації причин і наслідків інтенсифікації експорту робочої сили. Визначено проблеми трудової міграції населення України та запропоновано деякі напрямки удосконалення державної міграційної політики.

Ключові слова: стаціонарна міграція, трудова міграція, трудові мігранти, міграційні процеси, зовнішня міграційна мобільність, країна-реципієнт.

* © А. Г.Лизанець, к.е.н., доцент, Мукачівський технологічний інститут

© М. Р.Галак, ассистент, Мукачівський технологічний інститут

Становлення ринкової економіки та розбудова незалежної держави призвели до значної трансформації зовнішніх міграційних процесів в Україні. Протягом останнього десятиріччя помітно знизилась інтенсивність стаціонарної міграції, яка характеризується виїздом за межі країни на постійне місце проживання, а натомість значно зросли масштаби трудової міграції.

Зовнішня трудова міграція є добровільним переселенням громадян країни за її межі, а також іноземних громадян на її територію з метою здійснення ними трудової діяльності. Трудові мігранти – це особи, які займаються трудовою оплачуваною діяльністю в країні, на території якої вони проживають не постійно і не являються її громадянами.

Оскільки трудова міграція може виступати як початковий етап постійного переселення, то разом з показниками стаціонарної міграції вона характеризує зовнішню міграційну мобільність населення країни. А тому актуальною проблемою постає управління трудовими міграційними процесами, зростаючі масштаби яких справляють значний вплив на суспільне та економічне життя країни та її окремих регіонів. Актуальною є також оптимізація міграційних потоків та розробка заходів щодо їх врегулювання на державному та регіональному рівнях.

За останні роки міграційні процеси в Україні набули нового змісту та характеру. Сьогодні - це якісно нове явище, яке потребує підвищеної уваги з боку вчених, політиків, правозахисників, влади, органів правопорядку. Відбулася зміна структури міграційних потоків. Якщо до 1991 року приплив населення в Україну перевищував його відплив, то з 1994 року зареєстровано негативне сальдо міграції (еміграція) усього населення (за прогнозами науковців така тенденція зберігатиметься до 2016 року). Україна характеризується відтоком кваліфікованої робочої сили, тобто виступає у якості країни-донора. Чисельність трудових емігрантів приблизно в десять разів перевищує чисельність іммігрантів [4, с.117]. Через відсутність адекватного інформаційного забезпечення для аналізу даних процесів науковцями наводяться різні, досить часто суперечливі дані щодо масштабів трудової міграції. За різними науковими джерелами в середньому на строк від 1 місяця до одного року за кордон щорічно виїжджають від 2,5 до 7 мільйонів осіб [2, с.19, 7, с.42], різним є також спектр виділених дослідниками причин такої ситуації [1-8].

Більшість науковців, що присвячували свої праці дослідженням теми міграції населення, - Позняк О., Печера С., Мельник С., Мосьондз С., Леонтенко О.М., Довжик Б., Гнибіденко І., Вовканич С., Копистянська Х., Ноджак Л. та ін. наголошували на проблемі визначення реальних масштабів трудової міграції.

Трудова міграція справляє значний вплив на соціально-економічну ситуацію у державі в цілому та регіонах зокрема. Міграційне вибуття населення деформує склад трудових ресурсів, їх статевовікову структуру, освітньо-кваліфікаційний рівень. Ефективність управління даними процесами значною мірою визначається наявними механізмами ідентифікації чинників та наслідків трудової міграції, а також обраними інструментами впливу на неї. У зв'язку з цим в сучасних умовах особливої гостроти набувають проблеми визначення реальних масштабів трудової міграції, налагодження повноцінного інформаційного забезпечення дослідження цього явища, вивчення причин зовнішньої міграції та її впливу на вітчизняний ринок праці у регіональному розрізі.

Характер, склад і спрямованість зовнішніх міграційних потоків в Україні визначається особливостями перехідної економіки. Зростання масштабів трудової мобільності стало об'єктивно можливим внаслідок трансформації суспільно-економічних відносин, демократизації суспільного життя, радикальної зміни політичного статусу і міжнародного становища України, ліквідації радянського тоталітарного режиму, який „тримав” зовнішні кордони своїх республік наглухо закритими, і, як наслідок, появи спрощеної процедури виїзду за кордон та зміни місця проживання, а також у зв'язку з глобалізацією економічних відносин та інформаційного простору, що спричинило доступність для населення відомостей про рівень доходів населення у будь-якому куточку світу.

За роки незалежності зазнала суттєвих змін інтенсивність та спрямованість міграційних потоків. Трудова міграція поступово стає невід'ємною складовою функціонування національного ринку праці. Як в цілому по країні, так і в межах окремих регіонів спостерігаються високі темпи зовнішньої трудової міграційної мобільності. Згідно з даними Держкомстатистики по Закарпатській області, за кордон на роботу з перспективою переселення на постійне місце проживання щорічно виїжджає у середньому до 1 тис. чол., переважно молодого віку. Так, у 2003 році чисельність вибулих склала 1381 особу, а прибулих 353 особи, тобто наявне негативне сальдо міграції, яке складає 1028 осіб, в тому числі в розрахунку на 10000 жителів області – мінус 8,2 [3, с. 373]. Обсяги ж реальної тимчасової трудової міграції набагато більші і складають по області декілька десятків тисяч осіб.

Дані Держкомстатистики узагальнюють лише відомості про громадян, які працевлаштовуються за кордоном через комерційні бюро, агентства та інші організації, що мають право на здійснення відповідної діяльності, а також інформацію від підприємств України, які уклали договори підряду з іноземними підприємствами, тобто відображають масштаби переміщень лише певної категорії мігрантів – тих, хто виїжджає на заробітки на офіційній основі. Поза увагою залишаються співгромадяни, які виїхали за кордон з декларованою ціллю туризму, відвідування родичів тощо, а насправді – для трудової діяльності. Частою є ситуація, коли особи, які виїжджають на заробітки без фіксації офіційною статистикою, реєструються після працевлаштування у країні-реципієнті, виступаючи там легальними мігрантами.

Характерними особливостями сучасних міграційних процесів є постійне збільшення кількості потоку в країни СНД та зменшення їх потоку в зворотному напрямку, ріст еміграції населення України у країни далекого зарубіжжя; ріст вимушеної та екологічної міграції; ріст нелегальних та транзитних мігрантів. На експорт робочої сили впливає також і регіональний фактор. Частка осіб, які беруть участь у трудовій міграції, помітно вища у прикордонних областях. Щодо Закарпатської області, яка межує з чотирма західними сусідами України, то для її населення найбільш поширеною є трудова міграція до країн близького зарубіжжя: Чехії, Словаччини, Польщі, Угорщини.

Проте в цілому можна визначити такі найбільш масові напрями зовнішньої міграції населення Закарпаття:

- поїздки до Росії: можуть здійснюватись двічі-тричі на рік, переважно на короткий термін (2-3 місяці). Місця працевлаштування для чоловіків переважно будівництво, для жінок – домашня прислуга;
- країни Східної Європи. Виїзд проводиться в основному на будівельні, сезонні роботи, на тимчасову роботу на промислових підприємствах, а також для надання послуг у домогосподарствах;
- країни далекого зарубіжжя – Італія, Ізраїль, Туреччина. Такі поїздки дуже часто носять довгостроковий характер, серед трудових мігрантів переважають (до 80%) жінки, які працевлаштовуються найчастіше домашньою прислугою, а також „компаньйонами” для людей похилого віку.

Для управління міграційними потоками важливим є визначення її спонукальних мотивів. На внутрішні та міждержавні міграційні процеси істотно вплинув кризовий стан економіки України. Тривала і всеосяжна економічна та соціально-політична криза призвела до погіршення всіх процесів життєдіяльності людей, рівня зайнятості населення, режиму його кількісного та якісного відтворення, рівня споживання товарів та послуг, розселення, взаємодії з природним середовищем. Складна економічна ситуація та зниження рівня життя населення негативно впливають на демографічні процеси у країні. У свою чергу, на рівень життя населення істотно впливають зменшення обсягів виробництва, особливо товарів народного споживання, подальше підвищення споживчих цін та неадекватне йому зростання заробітної плати осіб, що працюють у державному секторі економіки, а також пенсій, допомог та стипендій.

Більшість науковців мотивацію населення України до міждержавної трудової міграції пов'язують зі станом внутрішнього та зовнішнього ринків праці, структурними зрушеннями в економіці, а також з природно-економічними, політичними та іншими обставинами, які протидіють створенню сприятливих умов для інвестицій (у виробничу структуру, створення нових робочих місць тощо) [7, с.42-44, 1, с.27]. Зниження попиту на робочу силу, монопольне становище роботодавців на ринку праці, утримування оплати праці найманих працівників на рівні, який є далеким від достатнього для відновлення продуктивних сил, стимулює населення до пошуку додаткових або альтернативних джерел отримання доходів. Зменшення бар'єрів для виїзду за кордон сприяє зовнішній трудовій мобільності в напрямку ринків праці, де носію робочої сили пропонують вигідніші умови працевлаштування.

Одним з найбільш важливих факторів виїзду громадян є вищий рівень заробітної плати у країнах-реципієнтах. Зокрема, трудові мігранти, виконуючи сільськогосподарські та підсобні роботи, отримують у 2-3 рази вищу оплату за виконану роботу, ніж в Україні. Зайняті на будівництві, автотранспорті та у сфері послуг отримують оплату, яка у 10-12 разів перевищує рівень оплати праці у аналогічних галузях вітчизняної економіки, а винагорода за виконану роботу у галузі освіти, охорони здоров'я вища за вітчизняну у 15-40 разів [2, с. 19].

Ще однією з причин трудової міграції є надлишок кадрів з високим рівнем кваліфікації, які не мають можливості працевлаштуватись на вітчизняних підприємствах через невідповідність пропозиції запитам та побажанням носіїв робочої сили щодо умов та оплати праці або через обмежену кількість робочих місць. Так, у Закарпатській області загальна потреба підприємств у працівниках у 2003 році становила 3391 особу, а пропозиція становила – 33164 чоловік. У табл. 1 відображено співвідношення попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці Закарпаття за окремими професійними групами у 2001-2003 роках [3, с.393]. Як видно з табл. 1, навантаження на 1 робоче місце в середньому по області у 2001 році склало 24 особи. Спостерігається тенденція до покращення ситуації, оскільки у 2003 році на 1 вакантне робоче місце претендує в середньому до 10 громадян, які мають статус безробітних. Порівняне зниження напруги на внутрішньому ринку праці може бути пов'язане також і з міграцією.

Проте відстежити професійно-кваліфікаційну структуру як тимчасових, так і постійних трудових мігрантів дуже складно через обмежене інформаційне забезпечення цих процесів.

Найбільшу частку трудових мігрантів України складають особи у найпродуктивнішому віці – 35-40 років. Якщо зважити на те, що в Україні зараз 28 млн. чоловік працездатного віку, то легко підрахувати, що за кордоном працює, як мінімум, кожен п'ятий економічно активний українець. Виникає небезпека відпливу з держави найбільш конкурентоспроможної робочої сили – втрата інтелектуального потенціалу. Вже на сьогодні за кордоном працює до 30% українських вчених. Наші втрати у сфері науки, зумовлені "відпливом мізків", оцінюються в сумі більше 1 млрд. доларів США на рік. За даними Держкомстату, за період з 1991 по 2002 рік за кордон емігрували 574 доктори наук та з 1996 по 2002 рік - 907 кандидатів наук, майже третина з яких молоді, до 40 років, перспективні науковці, інша третина - віком 41-50 років. А загалом за період 1977-2001 рр. за кордон емігрували 89777 громадян України з вищою, майже 7 тисяч - з незакінченою вищою і 122522 - з середньою спеціальною освітою. Загальна кількість населення України внаслідок еміграції щорічно скорочується в середньому на 90 тис. осіб з числа активних, ініціативних і освічених громадян. Україна втрачає потенціал нації, без якого не варто сподіватися на ефективний розвиток країни [5].

Таблиця 1

Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці Закарпатської області за професійними групами

	Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю			Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць			Навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Всього	37625	40681	33164	1573	1918	3391	24	21	10
у т.ч.									
Законодавці, вищі державні службовці, керівники	1205	1347	693	68	65	120	18	21	6
Професіонали	1435	1328	1080	119	131	249	12	10	4
Фахівці	2736	2652	2201	42	111	145	65	24	15
Технічні службовці	1370	1394	1252	12	24	17	114	58	74
Робітники сфери обслуговування та торгівлі	3764	3922	3267	127	88	212	30	45	15
Кваліфіковані робітники с/г та лісового господарства	2779	2672	1574	85	101	55	33	26	29
Найпростіші професії	7433	10417	11277	109	168	222	68	62	51
Особи без професії	1455	1717	1942	-	-	-	-	-	-

Міграційні процеси справляють як позитивний, так і негативний вплив на економіку країни.

Серед позитивних наслідків активізації зовнішньої трудової міграції слід виділити наступні:

- підтримка іміджу України як демократичної держави, яка надає можливість своїм громадянам вільного вибору місця проживання та працевлаштування;
- сприяння інтеграції України у міжнародний ринок праці;
- ослаблення соціальної напруги, зумовленої масовим безробіттям;
- інвестування національної економіки за рахунок надходження у країну додаткової валюти;
- підвищення рівня добробуту своїх сімей на території власної країни;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили: реалізація та розвиток власного трудового потенціалу, набуття трудового досвіду, підвищення кваліфікації, освоєння нових професій, сучасних технологій і систем організації виробництва;
- внаслідок тривалого перебування осіб у країнах Західної та Центральної Європи відбувається засвоєння ринкової свідомості, цінностей і норм цивілізованого суспільства;
- розвиток бізнесу в Україні: повернувшись додому, багато з трудових мігрантів поповнюють прошарок підприємців та фахівців, праця яких відповідає світовим стандартам.

Відтік за межі держави надлишкової робочої сили має і негативні прояви. Шляхом опрацювання відповідних наукових праць у даній сфері [1-8], проведення аналізу тенденцій міграції в області у пострадянський період нами виділено наступні негативні наслідки трудової міграції:

- зниження трудового потенціалу нації через втрату найбільш конкурентоспроможної робочої сили;
- сповільнення темпів науково-технічного розвитку внаслідок “відпливу мізків” (науковців);
- погіршення демографічної ситуації в Україні: сім’ї мігрантів тривалий час є фактично неповними, діти не отримують належного виховання, розпадаються шлюби;
- погіршення соціальних умов для мігрантів через роботу в шкідливих умовах, соціальну незахищеність у країні-реципієнті;
- політичні та економічні претензії до України у зв’язку з нелегальною трудовою міграцією [9].

Разом з тим, протікання міграційних процесів в Україні не позбавлене ряду недоліків, які посилюють негативні наслідки від їх здійснення. Мова йде в першу чергу про те, що основна частка трудових міграцій припадає на держави, які ненабагато випереджають Україну за рівнем оплати праці та якістю життя населення. Виконання трудовими мігрантами низькокваліфікованої праці не сприяє підвищенню їхньої кваліфікації, набуванню навичок та нових знань.

Трудові міграційні процеси за межі України носять стихійний характер. Відсутніми є внутрішні законодавчі акти, які б регулювали інтенсивність міграції та структуру трудових мігрантів. Політика держави у даній сфері зводиться до зовнішньої сторони – укладання міждержавних договорів, які, проте, не визначають категорії громадян, які могли б претендувати на робоче місце в межах даної квоти, і які умови мають бути виконані ними для отримання роботи за кордоном. Як правило, працевлаштуванням людини за кордон займаються комерційні посередницькі структури, які не мають офіційного дозволу на здійснення відповідних видів діяльності та не несуть відповідальності за трудового мігранта. Лише протягом 2000 - 1 півріччя 2002 рр. анульовано 454 ліцензії на провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном за порушення чинного законодавства. Неврегульованість практичних питань міждержавної трудової мобільності спричиняє соціальну незахищеність українських трудових мігрантів. Умови праці українських громадян за кордоном не відповідають вітчизняним нормативам: перевищення тривалості робочого дня, відсутність оформлених відповідним чином трудових договорів з іноземними роботодавцями, часте порушення домовленостей щодо оплати, умов праці та тривалості працевлаштування, проблеми з медичним забезпеченням. Відсутність чи недосконалість міждержавних угод, які згідно з чинним законодавством покликані захищати інтереси працюючих за кордоном, перетворює їх на дешеvu робочу силу [10].

Стан міграційних процесів в Україні дає підстави стверджувати, що для нашої держави трудова міграція за кордон залишатиметься ще впродовж тривалого часу одним із визначальних чинників суспільного та економічного життя країни. Тому ці процеси вимагають глибокого дослідження органами державної влади та місцевого самоврядування, а також розробки відповідної стратегічної державної політики у сфері їх регулювання. Відсутність ефективної національної міграційної політики та єдиного державного органу, відповідального за розробку і реалізацію такої політики, призводить до втрати державою контролю за цією сферою. В умовах високого рівня безробіття та

низьких темпів розвитку промислового виробництва підтримка зовнішніх трудових міграцій економічно-активного населення, оптимізація їхніх потоків, підвищення рівня захищеності мігрантів за кордоном повинна стати основою політики держави у міграційній сфері та складовою державної соціальної політики. Турбота про людей повинна бути основною в умовах щодо забезпечення стійкого розвитку демократичного суспільства в цілому.

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що масштабність міграційних процесів та соціальна значущість проблем їх здійснення вимагають реалізації низки заходів для регулювання зовнішньої трудової мобільності населення. Серед заходів, спрямованих на удосконалення державної міграційної політики, як основні доцільно виділити:

1) удосконалення правового регулювання напрямків, інтенсивності, процедури міграції з метою зниження імовірності нелегального виїзду трудових мігрантів;

2) активізація роботи по ліцензуванню та контролю за діяльністю підприємницьких структур, які займаються працевлаштуванням громадян за кордоном;

3) створення системи міждержавних угод з країнами близького та далекого зарубіжжя про взаємне працевлаштування громадян та їх соціальний захист;

4) удосконалення інформаційного забезпечення міграційних процесів, яке б дозволяло отримувати достовірну і повну статистичну інформацію про дійсні масштаби тимчасової та постійної зовнішньої міграції, структуру мігрантів за віковою, статевою, кваліфікаційною ознакою, мету та підстави їхнього виїзду за кордон. Аналіз відповідних даних уможливить прогнозування тенденцій міграції, їх впливу на соціально-економічний розвиток країни, полегшить вибір оптимальних методів для адекватного впливу на міграційну мобільність громадян України. Важливим напрямком державної політики у сфері регулювання трудових міграцій є підвищення інформаційної обізнаності населення України про існуючу систему міждержавних угод, умови праці й перебування в країнах-реципієнтах, яка запобігатиме загрозі виявлення трудового мігранта у безправному становищі за кордоном;

5) забезпечення регіоналізації управління міграційними процесами, яке потребує формування ефективного механізму територіальної самоорганізації та чіткої системи управління міграційним рухом населення в межах регіону. Це означає підвищення ролі регіональних органів управління щодо проведення активної внутрішньої і зовнішньої міграційної політики, виходячи з економічних, соціальних, демографічних умов розвитку, територіального розташування (мова йде в першу чергу про прикордонні області) адміністративно-територіальної одиниці.

Реалізація відповідних напрямків удосконалення міграційних процесів сприятиме їх упорядкуванню та забезпечуватиме соціальний захист трудових мігрантів. Дієвість регулювання зовнішньої міграції першочергово залежатиме від повноти врахування загальнодержавних та регіональних особливостей і чинників, від територіальної диференціації застосовуваних методів управління міграційною активністю.

Література:

1. Вовканич С., Копистянська Х., Ноджак Л. Розвиток інтелектуального потенціалу та зовнішньоміграційні процеси // Регіональна економіка. – 2004. – №2. – С. 23-35.
2. Гнибіденко І. Проблеми трудової міграції в Україні та їх вирішення // Економіка України. – 2001. – № 4. – С. 19-22.
3. Довжик Б. Актуальне регіональне дослідження трудової міграції // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 3. – С.37
4. Закарпаття 2003: Статистичний щорічник. – Ужгород: обласне управління статистики, 2004. – 588 с.
5. Леонтенко О.М. Зовнішня трудова міграція в Україні: причини та наслідки // Проблеми формування ринкової економіки. Міжвід. наук. зб. Спецвип. Управління регіонами: проблеми теорії та практики. – К.:КНЕУ, 2001. – С.116-120.
6. Мосьондз С. Роль міграції в розвитку українського суспільства // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – №5.
7. Мельник П.В., Максименко І.А., Старостенко Г.Г., Тарангул Л.Л., Фащевський М.І., Демченко М.П., Соціально-економічні процеси: методологія дослідження та управління їхнім розвитком. – Академія ДПС України, м. Ірпінь, 2000. – 451 с.
8. Мельник С. Мотивація населення України до міждержавної трудової міграції // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 1. – С.42-46.
9. Печера С. Трудова міграція – проблема економічна // Вісник Пенсійного фонду України. – 2005. – № 2. – С.12

10. Позняк О. Трудові міграції в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи // Україна: аспекти праці. – 2001. - № 8. – С. 43-47.

УДК 332.122 :332.14(477)

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРИКОРДОННОМУ РЕГІОНІ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ

О.І. Мілашовська*, 2005

Мукачівський технологічний інститут

Стаття присвячена необхідності комплексного аналізу розвитку прикордонного регіону для обґрунтованого формування ефективної регіональної політики шляхом узгодження управлінських рішень на всіх рівнях національної економічної піраміди. Автором визначено сутність наскрізної системи економічного аналізу окремих регіонів та запропоновано схему наскрізної системи системно-діагностичного аналізу регіонального розвитку і формування регіональної політики прикордонних територій.

Ключові слова. Регіональна політика, прикордонний регіон, наскрізна система економічного аналізу.

В умовах глобалізації управління регіоном, яке являє собою відкриту систему і водночас є підсистемою національної економіки, має пов'язувати воедино мету, внутрішній потенціал і зовнішнє середовище, тобто носити системний характер. Виникає необхідність формування ефективної регіональної політики шляхом узгодження управлінських рішень на всіх рівнях національної економічної піраміди.

Вирішення цієї проблеми неможливе без створення наскрізної системи економічного аналізу окремих регіонів, в тому числі прикордонних, тобто такого напрямку методології соціально-наукового пізнання, в основі якого лежить дослідження регіону як сукупності взаємопов'язаних структурних елементів. Такими елементами у регіоні, в тому числі і прикордонному, є ресурси, потенціал, люди, структура, фінанси та інформація, які зорієнтовані на досягнення цілей і являються складовими системи вищого рівня національної економіки.

Наскрізна система економічного аналізу має вирішити такі завдання: забезпечення можливості системного дослідження регіонів, в тому числі і прикордонних; обґрунтування мети прикордонної території, виходячи зі стану внутрішнього і зовнішнього середовища, корегування її у разі зміни; обґрунтування співвідношення між національним та регіональним; вивчення потреб і запитів, стосовно яких необхідно вживати спеціальні заходи в даний момент або в найближчому майбутньому.

Питаннями дослідження різних підходів до проблем організації системи наскрізного економічного аналізу присвячена низка праць іноземних та вітчизняних вчених-економістів: М.Г. Чумаченка, Й. Шумпетера, М.Я. Дем'яненка, Д.М. Стеценка, Д.Г. Лук'яненка, О.Г. Білоуса, В.М. Глушкова, М.І. Долішнього.

Мета дослідження: спираючись на методологічні основи наскрізної системи економічного аналізу розвитку регіонів, доповнити перелік елементів елементами, притаманними прикордонним територіям та сформулювати певні завдання по кожному з основних напрямків аналізу з метою розробки оптимальної стратегії діяльності регіональної адміністрації прикордонного регіону. В процесі реалізації поставленої мети використано системно-діагностичний метод.

Прикордонне співробітництво є похідною від національних систем макроекономічного планування та загальних моделей міжнародної економічної діяльності, а також віддзеркалює тенденції глобалізації та розвитку регіональних інтеграційних процесів. Перехід до ринку сприяє підвищенню ролі прикордонних регіонів у міжнародному економічному співробітництві.

Сучасні процеси регіонального розвитку об'єктивно свідчать про те, що вирішення складних управлінських завдань вимагає комплексного дослідження регіонів і розробки оптимальних стратегій управління на середньострокову перспективу. Базові ідеї наскрізної системи економічного аналізу, що поєднані і реалізовані за допомогою спеціальних організаційних принципів, спроможні в досить

* © О.І. Мілашовська, к.е.н., доцент, Мукачівський технологічний інститут